

JOAN R. VINAIXA MIRÓ: MESTRE I HISTORIADOR DE CAMP

JOSEP FRANCESC MORAGREGA FONT

Enginyer agrònom. CERE • jfmf@tinet.org

{Data de lliurament i acceptació: juliol de 2019}

PARAULES CLAU:

Terres de l'Ebre, carlisme,
Ebre, història, navegació

PALABRAS CLAVE:

Terres de l'Ebre, carlismo,
Ebro, historia, navegación

KEY WORDS:

Ebro area, Carlism, Ebro,
history, water transport

RESUM

Breus notes biogràfiques que pretenen ser un primer recull i una anàlisi de l'obra de Joan Ramon Vinaixa Miró, i del pensament que la impulsa, amb motiu de l'atorgament l'any 2018 del guardó Sirga d'Or, que concedeix el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre per designació dels socis i sòcies del CERE.

Nascut a Benissanet el 1956, exerceix la professió de mestre en diversos centres educatius, el darrer el col·legi Antoni Nat del seu poble. Fins ara, la major part del seu estudi com a historiador s'ha centrat en la segona meitat del segle XVIII i la primera del segle XIX a les Terres de l'Ebre i el seu entorn proper.

RESUMEN

Breves notas biográficas que pretenden ser una primera recopilación y un análisis de la obra de Joan Ramon Vinaixa Miró, y del pensamiento que la impulsa, con motivo del otorgamiento en 2018 del galardón Sirga d'Or, que concede el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre por designación de los socios y socias del CERE.

Nacido en Benissanet en 1956, ejerce la profesión de maestro en diversos centros educativos, el último de los cuales el Colegio Antoni Nat de su pueblo. Hasta ahora, la mayor parte de su estudio como historiador se ha centrado en la segunda mitad del siglo XVIII y la primera del siglo XIX en las Terres de l'Ebre y su entorno próximo.

ABSTRACT

Brief biographical notes intended to be a first compilation and analysis of the work of Joan Ramon Vinaixa Miró and the thought behind it to mark the presentation in 2018 of the Sirga d'Or award, presented by Ribera d'Ebre County Council by decision of members of CERE.

Born in Benissanet in 1956, he worked as a teacher in various schools, latterly the Antoni Nat school in his village. Until now, most of his studies as a historian have focused on the second half of the 18th century and the first half of the 19th in the Catalan Ebro area and his own locality.

INTRODUCCIÓ: TOTA HISTÒRIA COMENÇA UN DIA

El 6 de desembre de 2001, Albert Manent dedica la secció del diari *Avui*, titulada *Erudits d'aquí*, a "Joan Ramon Vinaixa, de Benissanet". La seua tasca d'historiador li atorga ja aleshores, i a ulls del prohom de la cultura, el mèrit suficient per ser considerat un estudiós rellevant de la història ebrenca, i per tant catalana, dels segles XVIII i XIX.

Aquestes notes biogràfiques pretenen ser un primer recull i una primera anàlisi de la seua obra, i del pensament que la impulsa, amb motiu de l'atorgament l'any 2018 del guardó Sirga d'Or que concedeix el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre per designació dels socis i sòcies del CERE, en el convenciment que una mirada futura ens n'oferirà una visió més acurada i completa.

Nascut a Benissanet el 1956, exerceix la professió de mestre en diversos centres educatius, el darrer el col·legi Antoni Nat del seu poble. Les seues primeres incursions en la recerca consisteixen en la lectura dels documents antics de la família motivat per "l'estímul d'un cert neguit personal per la coneixença del passat". Aquest contacte iniciàtic amb la història dels pobles i la gent de l'actual comarca de la Ribera d'Ebre és suficient per engrescar-lo a posar en marxa una tasca ingent de "formigueig" d'informació que, per sort, encara no ha cessat.

"EL 6 DE DESEMBRE DE 2001, ALBERT MANENT DEDICA LA SECCIÓ DEL DIARI *AVUI*, TITULADA *ERUDITS D'AQUÍ*, A "JOAN RAMON VINAIXA, DE BENISSANET". LA SEUA TASCA D'HISTORIADOR LI ATORGA JA ALESHORES, I A ULLS DEL PROHOM DE LA CULTURA, EL MÈRIT SUFICIENT PER SER CONSIDERAT UN ESTUDIÓS RELLEVANT DE LA HISTÒRIA EBRENCA, I PER TANT CATALANA, DELS SEGLES XVIII I XIX."

Els seus referents bàsics són aquells que anomena en un dels seus exercicis de fina subtilesa “la BBC de l'Ebre”, en referència a Artur Bladé i Desumvila de Benissanet, Carmel Biarnés d'Ascó i Artur Cot de Móra d'Ebre. De totes aquestes, la influència més iniciàtica és la de Bladé, i es produeix gràcies a la Carme Miró Sastre, la seua padrina i una de les primeres alumnes escolars de Bladé, que li deixa llegir el seu exemplar dedicat de *Benissanet* quan Vinaixa compta amb tretze o catorze anys. Carme Miró i Artur Bladé són els primers responsables de la seua passió posterior per l'estudi dels pobles i la gent de la Ribera d'Ebre. Vinaixa reconeix que aquella lectura “que donava vida a un món per a mi tan proper i conegut, va marcar un abans i un després”. Alguna cosa hi devia veure Carme Miró en aquell preadolescent que guanyaria el premi escolar “Francisco A. Ripoll” a Benissanet i, ja el 1973, el primer premi d'expressió escrita quan cursava el cinquè curs de batxillerat a l'Institut Julio Antonio de Móra d'Ebre.

Fins ara, la major part del seu estudi s'ha centrat en la segona meitat del segle XVIII i la primera del XIX (guerra del Francès, guerres carlines, navegació per l'Ebre, els pobles i la gent...). La seua recerca té com a límits geogràfics les Terres de l'Ebre i el seu entorn proper. En clau més local ha treballat la comarca de la Ribera d'Ebre, per proximitat geogràfica, i el poble de Benissanet per una evident qüestió personal i afectiva.

DISCUSSIÓ I RESULTATS

Els anys 80, una vocació que desperta

Un cop acabats els estudis de Magisteri a l'Escola Universitària del Professorat d'EGB, de Tarragona, i ja establert al Col·legi Públic Antoni Nat del seu Benissanet natal, emprèn la tasca d'historiador. Som a la segona meitat de la dècada de 1980 i a partir de la revisió dels papers “vells” familiars comença a prendre les primeres notes d'un embrionari i hipotètic estudi sobre els pobles i la gent de l'actual comarca de la Ribera d'Ebre al darrer quart del set-cents, un objectiu que malgrat “intermitències i clamorosos alts i baixos en el temps” serà un eix troncal de la seua obra a causa d'“una compulsiva necessitat interior” d'anar recollint dades sobre el passat del seu territori afectiu.

La revista escolar *El Portal*, que edita el seu centre, li permet començar a divulgar les primeres troballes. Allí hi publica des del 1986 i fins al 2004 escrits de caire històric, biogràfic i altres de caràcter divers sobre Benissanet i la seua gent. Entre altres temes, escriu sobre el fogatge de 1496, l'aiguardent, les epidèmies del còlera, les ordenances municipals de 1879, els O'Callaghan, l'ensenyament, les associacions locals (la Renaixença, Els Amics, etc.), la fundació del Partit Republicà Federal català de Benissanet, l'antic hospital, l'antic molí dels O'Callaghan, Benissanet l'any 1934, l'atac carlí de l'octubre de 1873, el militar de Benissanet Tomàs A. Fortuño Mauricio, Benissanet i la línia fèrria Alcanyís-Gandesa.

L'any 1988 es produeixen dos fites importants en la carrera de Joan R. Vinaixa. D'una banda pronuncia a Benissanet la primera de moltes conferències. Es tracta d'una xerrada sobre la presència de les famílies Gil de Federich i O'Callaghan a Benissanet. D'altra banda, comença a col·laborar amb revistes de fora poble i l'oportunitat li sorgeix a *La Caragolera* de Vinebre, on publica un tema que ja no es circumscriu al terme de Benissanet: “Estudi del fogatge de 1496 a Vinebre”.

L'any següent tenen lloc diversos fets definitoris de la seua activitat futura. Inicia una etapa d'activista cultural en esdevenir membre fundador de la delegació de Tarragona de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia i Vexil·lologia (SCGHSV) i, en el camp de la divulgació, publica per primer cop un article a la revista científica *Miscel·lània del CERE* amb el tema "Miravet. Any 1784". Pren contacte, doncs, amb l'entitat de la qual amb el temps n'arriba a ser un dels referents i artífexs principals. També publica la primera part de l'article "Els Gil de Federich a Benissanet" a la revista *Paratge Tarragoní*, de Tarragona, editada per la Delegació a Tarragona de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia i Vexil·lologia, article que es completà amb dues parts més durant l'any 1990. També durant el 1989 va ser el coordinador de la revista escolar *La Mainada*, editada pel Col·legi Públic de Vinebre.

Els anys 90, l'eclosió de la figura i l'obra

Vinaixa enceta aquesta dècada amb el rumb ben definit pel que fa a àrees de recerca i d'actuació, un rumb del qual no es desviarà. Els darrers anys del segle XX col·labora en la *Miscel·lània del CERE* amb els articles "Nòmina dels focs de Ginestar l'any 1695" (1991), "Flix: vila de llaguters" (1993), "Miravet a la fi del segle XV (1495)" (1995), "El comerciant Josep Tudó" (1997) i "Benissanet al segon decenni del segle XVIII (any 1719)" (1998).

La seua presència en el món de les revistes locals i comarcals comença a proliferar en tot l'àmbit territorial de l'Ebre català. Així, el 1992 publica "Pinzellades demogràfiques de Miravet a les darreries del segle XVIII" dins la revista miravetana *Sanaqueta* i el 1995 "La navegació per l'Ebre: canvis històrics" a la revista *Tresmall* de Sant Carles de la Ràpita.

Inicià una relació que va ser molt fructífera i que, a més, suposà un altre punt de contacte amb el seu admirat Bladé. En efecte, Vinaixa comença a publicar articles a la revista *La Riuada* de Móra d'Ebre, com havia fet Bladé molts anys abans. De la col·laboració en aquesta etapa són "La navegació per l'Ebre al llarg del temps" (1995) i "1907: crònica de la riuada de Móra d'Ebre" (1997).

Una altra revista local amb la qual mantingué una llarga relació és *Malpàs* d'Ascó. D'aquests anys són els articles "Un militar d'Ascó: Bartolomé Salvador" (1995), "Associacions polítiques d'Ascó a la Segona República" (1996), "L'epidèmia de febre groga a Ascó" (1996), "Carmel Biarnés, un home, un riberenc" (1997) i un extracte de la xerrada inaugural de l'associació Lo Llaüt d'Ascó (1998). També en aquesta època comença a coordinar la revista escolar *El Portal*, de Benissanet, compromís que ja no abandona fins que es retira com a mestre el 2015.

La significació del seu treball fa que siguin diverses les peticions que rep per participar en actes culturals de naturalesa diversa. Al seu poble natal pronúncia diverses conferències divulgatives: "Història general sobre Benissanet" dintre de la Setmana Cultural de 1991, el 1996 li encarreguen el parlament d'homenatge al músic i compositor benissanetà Josep Serra Castellví (Mestre Serra) i el 1998 duu a terme una xerrada sobre "La navegació per l'Ebre en el passat". També li demanen altres col·laboracions com la presentació de l'escriptora i conferenciant Olga Xirinacs el 1994, la participació en l'homenatge a mossèn Joan Massip l'any 1995 o la col·laboració en la presentació del llibre pòstum d'Artur Bladé *L'edat d'or*. L'any 1992 fa una primera incursió al programa

de la Festa Major de Sant Jaume del seu poble, aquell any amb l'article "Benissanet, 1492-1992" elaborat conjuntament amb Felip Fucho. L'any 2000 coordina l'exposició fotogràfica "100 anys de música a Benissanet" i participa en un acte de reconeixement, si bé dolorós per les circumstàncies, com és l'homenatge al jove alpinista Roland Giné Vinaixa traspassat el mes de maig d'aquell any.

Fora poble també se'l sol·licita cada cop amb més freqüència. L'any 1991 a Rasquera imparteix una conferència sobre història local i de la Ribera d'Ebre dintre de les Jornades d'Història Comarcal. El 1992, dins de la següent edició de les Jornades i a Miravet pronuncia una conferència sobre història local i comarcal i, junt amb Felip Fucho, participa en el programa de Festa Major de la Fatarella amb l'article "La Fatarella, 1492-1992". El 1994 té lloc una xerrada sobre Móra d'Ebre i la comarca a l'Institut Julio Antonio. El 1997 trobem per primera vegada de manera protagonista un tema del qual n'esdevindrà un dels principals especialistes en l'àmbit de Catalunya, ja que pronuncia a Batea una xerrada sobre "La Primera Guerra Carlista a la Terra Alta". El 1998 imparteix a Ascó una xerrada sobre "La importància de l'Ebre en el passat" i el 1999 és designat com a Pregoner de les Festes d'Estiu de Sant Domingo, de Miravet. L'any 2000 té lloc l'única col·laboració amb la revista comercial *Mirall* de Móra la Nova amb l'article "Un racó per a la nostra història", de temàtica local.

Entre altres fites, es pot mencionar que fou autor del text històric "La batalla de l'Ebre", un text narratiu que acompanya la peça musical del mateix títol de l'autor Joan Margalef, i que fou estrenada el 26 d'octubre de 1998 per la cobla Selvatana, essent mereixedora del primer Premi Juvenil Ceret-Banyoles. I, a finals de la dècada, el 1999 participa en la Universitat d'Estiu a les Terres de l'Ebre amb la ponència "Tensions socials a l'Ebre: el Trienni Constitucional i els moviments antiliberals a l'Ebre", una participació que es repetí l'any 2000, aquest cop amb la ponència "La guerra dels Set Anys a les Terres de l'Ebre (1833-1840)".

Com ja hem vist, el riu i tot el que s'hi relaciona destaca com un dels seus eixos temàtics. Així, el 1992 és coautor d'un vídeo didàctic sobre "La navegació per l'Ebre: barquer, calafat i llaguter, oficis per al record". I tot just l'any següent arriba la seua consagració com a referent en la recerca local i comarcal, ja que guanya la sisena edició del Premi d'Assaig Artur Bladé i Desumvila que atorga el CERE. I ho fa amb l'obra "La navegació per l'Ebre català al darrer quart del segle XVIII (de Riba-roja a Miravet)". El CERE publica l'obra el 1994. També aquell any participa a Tortosa en les primeres Jornades d'Estudi de la Cultura Fluvial Pirineu-Mediterrània amb la comunicació "La navegació per l'Ebre: l'assut de Flix a la fi del segle XVIII". La seua professió el porta a fer diverses xerrades el 1997 per encàrrec del Centre de Recursos Pedagògics i adreçades als mestres de la comarca sobre la Ribera d'Ebre i la navegació pel riu al llarg de la història.

Els pobles i la gent de l'Ebre continuen sent objecte d'atenció. Així, l'any 1992, la Delegació a Tarragona de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia i Vexil·lologia li publica el llibre *Els O'Callaghan de Benissanet. Una família noble irlandesa del segle XVIII*. I el 1994 publica com a coautor el llibre *Un cens del segle XV. Els habitants de la batllia de Miravet i les comandes d'Ascó, Horta i Vilalba segons el maridatge de 1492*. Aquesta esdevé una altra de les seues àrees d'especialització, atesa l'estreta relació històrica entre les ordres religiosomilitars i el territori. També el 1994 participa en les primeres

Jornades d'Estudi de les ordes del Temple i de l'Hospital a l'Ebre, amb la comunicació "El desmembrament de la batllia de Miravet i la creació de les comandes de Benissanet i Miravet (1786-1789)". El 1996, dins la col·lecció Paratge Tarragoní de la SCGHSV, publica *Les famílies benestants de Flix a la fi del segle XVIII*. Els dos darrers llibres publicats al segle XX són *La postguerra del Francès i la revolta reialista de 1822 a l'Ebre* (1998) i *Miravet. Un poble de l'Ebre català a la fi del segle XVIII* (1999).

Per conèixer el pensament de Joan R. Vinaixa cal llegir atentament les introduccions dels seus llibres. En les primeres publicacions l'autor explica el plantejament de partida amb pulcritud científica, atès el seu caràcter poc donat a les indulgències banals. Un d'aquests textos inicials són les notes introductòries de *La navegació per l'Ebre català en el darrer quart del segle XVIII (de Riba-roja a Miravet)* dedicat a "els meus pares, Ramon i Mercè, i a la meva tia, Maria, per tot". Com deixarà escrit molts anys després, les dedicatòries serveixen per intentar "fer-nos perdonar els reiterats pecats d'infidelitat comesos per haver-nos deixat arrossegar, durant tant de temps i de manera gairebé irreprimible, per les nostres baixes passions". És possible que aquesta anotació sigui l'únic comentari personal que trobarem al llibre. Però deixa clara la seua postura, encara que ho faci des d'un registre formal:

Som conscients que els talls històrics, o geogràfics, no permeten una visió global d'allò que es pretén estudiar però serveixen, si més no, per aprofundir en alguns aspectes que d'altra manera passarien desapercebuts. Cal no oblidar que el resultat final no és res més que la suma d'una sèrie de fets particulars.

[...] L'Ebre ha passat de ser l'eix vertebrador de l'economia dels pobles de la seva riba i una artèria vital de comerç per a Catalunya a les acaballes del s. XVIII, a convertir-se, en el present, en un riu pràcticament desconegut [...] oblit històric que no solament afecta a la majoria de catalans sinó a la mateixa gent que viu al seu costat.

[...] Sembla que a hores d'ara [recordem, l'any 1994] s'albiren canvis significatius que tenen per objecte recuperar el protagonisme perdut de l'Ebre, adaptant-lo a les exigències dels nous temps. Caldrà no oblidar, però, que si positiu és bastir projectes de futur, també ho és generar projectes de present, per tal d'evitar, si això encara és possible, que s'esmunyin entre les nostres mans els darrers vestigis d'una rica cultura fluvial.

Són uns anys en què l'autor es comença a fer amb la professió d'historiador i, potser, encara té la sensació que ha de demostrar la seua imparcialitat. Aquesta posició anirà evolucionant en el temps sense perdre el rigor científic, però vencent de manera gradual la recança a manifestar el seu punt de vista.

Seran les notes introductòries de *La postguerra del Francès i la revolta de 1822 a l'Ebre* una de les primeres ocasions en què Vinaixa gosa plasmar la seua veu. Hi confessa que el seu veritable objectiu no és altre que "observar i analitzar els efectes" dels canvis provocats per la història "en els nostres pobles i la nostra gent".

La seua intenció no es circumscriu als pobles riberencs, sinó que treballa en una doble direcció. D'una banda aporta un "complement a l'hora d'oferir una visió general més exacta de la situació a Catalunya durant aquells anys" alhora que creu que "és bo que la història dels pobles de l'Ebre es desmarqui de la història d'altres llocs de Catalunya, no per crear un fet diferencial en si, sinó per la pròpia realitat històrica". La història, doncs, hauria de ser aproximada des de diversos punts de vista, fins i tot en un sentit

territorial, si en volem tenir una visió completa. Sense la tasca duta a terme per Vinaixa i altres “companys d’expedició” la història de Catalunya patiria de més mancances i punts obscurs dels que presenta.

L’autor considera en aquells moments que “tot i la relativa proximitat històrica al nostre present, el segle XIX és encara a l’àrea de l’Ebre, si més no a la comarca de la Ribera d’Ebre, un període poc estudiat i per la mateixa raó poc conegut”. La recerca de la imparcialitat és una constant que li suposa alhora una de les majors dificultats, en tant que “no anem sobrats de documentació, ja que molts arxius foren una víctima més d’aquells anys de turbulències socials”. No obstant això, malgrat la limitació de les fonts, Vinaixa confia en què “hi ha aportacions que poden ser d’interès per als estudiosos d’aquell període”.

La contextualització històrica dels fets és també una gran protagonista de la seua obra. Així, “el nostre objectiu bàsic ha estat el d’oferir una visió, tan àmplia com sigui possible, d’aquells esdeveniments”. I, per tant, “en aquesta línia cal situar l’anàlisi que fem dels anys previs als fets estudiats, vitals per entendre l’arrel del problema, i emmarcar la rebel·lió riberenca en el context de l’Ebre català”. Vinaixa no pot deixar enrere la vocació de mestre.

Tot i fugir de la creació d’un fet diferencial territorial, que en cap cas seria un objectiu de la ciència històrica com l’entén, l’autor és conscient de “l’existència d’un estret lligam de tota aquesta àrea geogràfica”. Es tracta d’un lligam “que no podem obviar i que evidentment no és exclusiu d’aquells anys”. Així, “sovint els pobles i la gent de les Terres de l’Ebre, el Baix Aragó i el Maestrat van bategar al mateix ritme, de tal manera que més d’un cop van escriure, conjuntament, les pàgines de la seva història”.

Però no només posa el focus en els pobles: “les persones també han estat el centre del nostre interès particular”. Confessa que “aquí sí que per raons evidents ens movem en un localisme absolut. L’ús, i per què no dir-ho també l’abús, que en fem a l’hora de citar-les obeeix, bàsicament, a dos motius. Per un costat donar a conèixer els veritables protagonistes de la història, és a dir, les persones que hi van participar activament, i per l’altre com a informació de suport”.

Vinaixa és, doncs, un humanista. Situa la persona al centre de l’esdevenir històric. I, tot i presentar les alternatives oposades des d’una certa equidistància, la seua posició mai és neutra. Els seus plantejaments fan que sovint no només entenguem el passat, sinó que ens ajuda a desxifrar successos de la més punyent actualitat, ja que en el fons la història no deixa de ser repetició dels mateixos conflictes en contextos en evolució. Liberalisme contra totalitarisme, una batalla permanent: “malauradament aquests errors es van anar perpetuant en el temps, de tal manera que alguns conflictes posteriors continuarien tenint les mateixes arrels”.

La seua visió ponderada vol “recordar que els enfrontaments entre els liberals i els realistes no és una història de bons i de dolents sinó el resultat de dues concepcions ideològiques diferents”. Fa un esforç per comprendre i per fer-nos comprendre que “cal situar-se en el temps i en l’espai d’aquella època per entendre, per exemple, el recel que inspiraven a la major part de la població rural riberenca els canvis radicals (polítics, econòmics, etc.) que preconitzaven els liberals. La gent del poble no vivia d’idees sinó d’una realitat quotidiana, en molts casos dura i penosa”. Es posa en la pell d’aquella gent que “sabien, per herència històrica, que cal sempre desconfiar, d’entrada, d’aquells que

pretenen canviar el món, el seu món en un tres i no res. Entenien que tot canvi havia de portar víctimes innocents d'aquella nova situació i que aquestes acostumaven a ser sempre els més desprotegits, és a dir ells mateixos". I continua:

Però, que ningú es capfiqui a pensar que l'exposició que acabem de fer, criticant algunes actuacions dels liberals, és una defensa a ultrança del bàndol contrari. La cosa no va per aquí. Allò que pretenem és equilibrar una balança que massa sovint s'ha decantat pel bàndol liberal a costa de considerar els reialistes (i després carlistes) com una massa de gent ignorant, quan no uns purs i simples malfactors. La realitat, com sempre, és molt més complexa i en tot cas la culpa, si aquesta existeix, hauria de ser compartida per uns que no van saber ni explicar, ni aplicar pedagògicament les virtuts dels nous canvis que preconitzaven, i uns altres que portats per una malfiança hereditària, sovint se'ls entelava la visió quan miraven més enllà. Allò cert és que en aquesta dualitat, aquells que més hi van perdre foren els mateixos pobles de l'Ebre. Immersos com estaven en els continuats conflictes d'aquell segle, van acabar per perdre el vagó del seu desenvolupament.

La primera dècada del segle XXI, camí de la maduresa

Durant els primers anys del segle XXI l'obra i la vida pública de Joan R. Vinaixa segueixen el patró fixat la dècada anterior. No obstant això, el reconeixement a la seua tasca comença a créixer alhora que s'implica en diverses organitzacions com a activista cultural, cosa que li dona una visibilitat que encaixa de bon grat, per coherència amb les responsabilitats que decideix adquirir, però també a contracor, ja que l'allunyen de la seua passió per la recopilació d'informació.

Continua implicat en la *Miscel·lània del CERE* i d'aquests anys en són l'escrit d'homenatge i reconeixement a l'historiador de Móra d'Ebre Artur Cot (2001) amb motiu de la seua distinció amb el guardó Sirga d'Or i els articles "Rasquera, l'any 1817" (2005), "Presentació" (2007) i "A cel obert" (2008). També continua escrivint per a *La Riuada* de Móra d'Ebre amb "El fogatge de Móra d'Ebre de l'any 1515" (2004) i "El castell de Móra d'Ebre a la primera guerra carlista (1833-1840)" (2005). I encara trobem la darrera col·laboració amb la revista *Malpàs* d'Ascó, que transcriu el text íntegre de la presentació del llibre *Cabussats a l'Ebre* de Biel Pubill i Josep M. Raduà (2009).

Les noves col·laboracions d'aquesta etapa s'inicien amb la prestigiosa revista *Recerca* de l'Arxiu Històric Comarcal del Baix Ebre amb l'article "Aproximació cronològica a la primera guerra carlista al sud de l'Ebre (1833-1840)" (2002). La publicació d'aquest article és una mostra que la tasca i el prestigi de Vinaixa traspassen els límits comarcals. Uns anys més tard, hi publicarà l'article "La navegació pel riu Ebre a la primera guerra carlista (1833-1840)" (2006). I el mateix any publica a la revista *Frontissa* de la Coordinadora de Centres d'Estudi de Parla Catalana l'article "Set anys de guerra civil (1833-1840)".

Durant aquests anys participa en dos obres col·lectives. Així, el 2004, dos articles seus s'inclouen dins del primer volum *El carlisme al territori de l'antiga diòcesi de Tortosa... Del reialisme a la primera guerra carlista*. Es tracta de les peces "El Trienni Constitucional i els primers aixecaments antiliberals a l'Ebre" i "Aproximació a l'impacte de la guerra dels Set anys a les Terres de l'Ebre". I el 2008 l'Institut Ramon Muntaner publica un

llibre dedicat al *Bicentenari de la guerra del Francès (1808-1814)*, que inclou el treball “La irrupció francesa a l'Ebre i la lluita pel control del riu, Móra d'Ebre”.

En tant que referent cultural continua participant en activitats acadèmiques i divulgatives. L'any 2001 és coautor i coordinador d'un CD-ROM didàctic sobre la comarca de la Ribera d'Ebre. El 2003 col·labora en l'acte de presentació a Benissanet del llibre *El brogit de l'Ebre*, de diversos autors. El 2004 participa com a moderador en diverses ponències presentades a la primera Trobada d'Entitats Culturals del Priorat i la Ribera d'Ebre que se celebra a Escaladei, és membre del jurat del XXII Premi de Narrativa Ribera d'Ebre a Vinebre i participa a la primera edició de la Jornada Conèixer Artur Bladé que se celebra a Benissanet presentant el periodista Genís Sinca. El 2005, en l'edició posterior d'aquesta jornada, serà l'encarregat de presentar l'aleshores encara president del CERE, Biel Pubill. També el 2005 presenta a Móra d'Ebre el llibre de l'escriptor Andreu Carranza *L'hivern del Tigre*, inspirat en la figura del carlista general Cabrera. El 2006 col·labora en l'homenatge a l'historiador morenc Artur Cot i Miró a Móra d'Ebre, traspasat aquell any, i és membre coordinador i col·laborador de l'homenatge a la històrica Orquestra Cot de Benissanet. També el 2006 col·labora per darrera vegada amb la Universitat d'Estiu de les Terres de l'Ebre pronunciant a Móra d'Ebre la ponència “La primera guerra carlista: fortificacions i setges a la Ribera d'Ebre”. El mateix any pren part en el Congrés internacional Ramon Cabrera i el fenomen carlista, a Tortosa, amb la ponència “Una diòcesi antiliberal en un territori geoestratègic”.

El 2007 participa en la Jornada commemorativa del centenari del Mestre Serra a Benissanet, tema sobre el qual també elabora una xerrada dirigida als alumnes del CEIP Antoni Nat de la localitat. El mateix any col·labora en la primera ruta literària de l'escriptor Artur Bladé i Desumvila a Benissanet. El 2008 pronúncia a Flix la conferència “La guerra del Francès” dintre del cicle Coneguem la Ribera d'Ebre. També participa a les Jornades d'Estudi sobre la guerra del Francès als territoris de parla catalana (1808-1814) en què presenta la comunicació “La Junta Corregimental de Tortosa en la guerra del Francès (1808-1810)” i que és el resultat d'un projecte d'investigació històrica becat per l'Institut Ramon Muntaner. A Tortosa imparteix la conferència “Els dos primers anys de guerra a les Terres de l'Ebre (1808-1810)” i a Móra d'Ebre una altra amb el títol “La irrupció francesa a l'Ebre i la lluita pel control del riu” dins del cicle de commemoració del Bicentenari de la guerra del Francès.

L'any 2009 col·labora en el reportatge que homenatja les dones de Benissanet que van participar en la construcció del refugi de la Font Gran durant la guerra civil, escriu els textos històrics de la interpretació patrimonial de la torre fusellera del castell de Móra d'Ebre i forma part del jurat de la primera Beca Artur Bladé i Desumvila en representació de l'Ajuntament de Benissanet.

Durant aquests anys continua rebent peticions per col·laborar en els programes de Festa Major. Així per les de 2008 a Móra d'Ebre publica la peça “El castell de Móra d'Ebre i les guerres carlistes del segle XIX”. En el cas de la Festa Major de Sant Jaume, de Benissanet, la seua presència al programa esdevingué habitual durant gairebé una dècada. El 2008 hi publica “El Patrimoni Humà de Benissanet”, el 2009 “Patrimoni Humà de Benissanet. La Rossita del Carrer Sant Vicent”, i el 2010 fa doblat amb “Patrimoni Humà de Benissanet (III)” i “Ara fa 400 anys (1610-2010)”.

Com a activista cultural, l'any 2003 esdevé un dels fundadors de l'Associació Cultural Artur Bladé i Desumvila de Benissanet, fent costat a un grup de joves que s'hi posen al capdavant, entre altres, Núria Grau, Mireia Grangé, Albert Pujol, Jordi Montagut, Mireia Giné o Joana Medina. Amb el suport del CERE i de la família d'Artur Bladé, l'entitat serà l'encarregada de la celebració del centenari del naixement del memorialista el 2007 i la impulsora de la posterior edició de l'obra completa. No s'entendria la rellevància que continua agafant la figura d'Artur Bladé com a autor de referència per a la literatura catalana sense la feina feta des d'aleshores. En qualsevol cas, Vinaixa serà un dels puntals de la revista *L'Aufàbiga*, que edita l'associació a partir de 2004, on hi publica els articles "Imatges amb història. El nou mercat de Benissanet (any 1934)" (2004), "La torre de Cervelló" (2004), "Botigues amb història" (2005), "Artur Bladé i Desumvila, mestre de Benissanet" (2005), "El refugi de la Font Gran" (coautor, 2005), "L'Orquestra Cot" (2006), "Els jóvens de la Cot" (2006), "La riuada de 1787 a Benissanet" (2007), "La dona i el refugi de la Font Gran. Context històric" (2008), "L'expulsió dels moriscos de Benissanet" (2010) i "Una associació i un cafè: la Renaixença" (2010).

L'any 2003 també entra a encapçalar la Junta Directiva del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, una de les entitats culturals de més prestigi de les Terres de l'Ebre. Vinaixa ja havia accedit a la Junta a principis dels anys noranta, però no fou fins el 1996 que hi comença a desenvolupar papers de més responsabilitat. En aquell any esdevé cap de la Secció d'Història, un càrrec que mantindrà fins el 2005. El 2003 forma tàndem amb un altre referent cultural de la Ribera d'Ebre, Biel Pubill, i junts agafen les regnes del CERE durant els següents quatre anys. De 2003 a 2005 Pubill exerceix com a president i Vinaixa com a vicepresident. El 2005 i fins el 2007 s'inverteixen els càrrecs.

Entre 2005 i 2007 la seua vida pública assoleix un ritme frenètic, a causa de l'exigent tasca de representació institucional del CERE. Alhora, és una etapa que l'ajuda a consolidar-se com a referent cultural. L'any 2005 s'encarrega del parlament institucional de l'acte de lliurament de la Sirga d'Or a l'Associació Jeroni de Moragas de Móra d'Ebre i representa l'entitat a la mateixa localitat en la inauguració de la segona Fira del Llibre Ebrenç. A la Palma d'Ebre presenta la *Miscel·lània* dedicada a aquell municipi. Assisteix en representació a Mostrafix, a la Fira de Móra la Nova i a la Fira de Cultura i Recerca Local Recercat a Esparreguera. A Ascó pronuncia el parlament institucional del XII Premi d'Assaig Artur Bladé i Desumvila. També recull en nom de l'entitat, a Sant Carles de la Ràpita, la distinció honorífica Qualitat Ebrenca, fruit de la trajectòria del CERE, de la qual ell n'és en bona part corresponsable.

L'any 2006 a Ascó participa, amb un parlament institucional, a les Jornades d'Estudi sobre Sant Antoni als Països Catalans. A Benissanet, es fa càrrec del parlament institucional de la Jornada Conèixer Artur Bladé i Desumvila. Representa el CERE al Recercat a Amposta. Assisteix al premi de poesia Joan Peruchó, a Ascó i al Premi de Narrativa Ribera d'Ebre, a Vinebre. Participa en la Jornada de gestió dels Centres d'Estudi a Tarragona i, en qualitat de president, també pren part en activitats diverses per a l'edició de l'obra completa d'Artur Bladé.

Els darrers mesos del mandat no resulten menys intensos. El 2007 duu a terme el parlament institucional de l'acte de lliurament de la Sirga d'Or a Rossend Escolà, a la Palma d'Ebre. Presideix a Garcia l'homenatge a qui va ser durant tres lustres secretari i

una de les figures cabdals del CERE, Josep Antoni Collazos. Participa en diversos actes del centenari d'Artur Bladé. Pronuncia el parlament institucional de la presentació de la *Miscel·lània* dedicada a Rasquera, i el de la Jornada Conèixer Artur Bladé i Desumvila, a Benissanet. Assisteix a Barcelona a la inauguració de l'exposició "Artur Bladé: escriptor de l'Ebre, cronista de l'exili". I presenta a Móra d'Ebre, com a president del CERE i també com a coautor, els quaderns didàctics *Bladé a l'escola*, un material pedagògic elaborat per un grup de mestres i professors de la Ribera d'Ebre.

Un cop finalitzada la seua etapa com a president, i deixant l'entitat en un dels seus millors moments, surt de la Junta Directiva amb la satisfacció d'haver pilotat el relleu generacional "amb el temps suficient per assegurar que una efemèride tan emblemàtica per a la nostra associació, com és el 25è aniversari de la fundació oficial (1983-2008) esdevingui l'oportunitat, simbòlicament parlant, de fer aquell salt endavant que assegurí la continuïtat del CERE". En l'àmbit personal també podrà concentrar-se en les tasques de recerca i divulgació que li són les més plaents. El mateix any també renuncia al seu lloc de vocal a la junta de l'Associació Cultural Artur Bladé i Desumvila. Tot plegat no és cap sorpresa, ja que així ho havia insinuat en l'escrit de presentació de la *Miscel·lània* núm. 18:

És necessari i aconsellable per a tots saber fer parades al llarg del camí, no solament per descansar i carregar energies, sinó també per girar la vista enrere i aprofitar per observar les passes que s'han fet, reflexionar i, de passada, fer autocrítica. De vegades, estem tan capficats en la mateixa inèrcia del moviment que perdem tant el nord com les referències del passat, i això tard o d'hora acaba per tenir un preu que, ben mirat, ens podríem estalviar.

L'edició el 2008 d'un número especial de la *Miscel·lània* dedicat als vint-i-cinc anys de l'entitat, encara li va donar l'oportunitat de deixar per escrit algunes reflexions al voltant del CERE. Per a Vinaixa "els centres d'estudis s'han d'entendre com a components d'allò que s'anomena societat civil en tant que no solament han sorgit de la iniciativa particular dels seus components, sinó també perquè els seus membres solen ser persones unides per inquietuds culturals que desenvolupen aquesta activitat de manera no professional".

Continua destacant sobre el CERE:

[...] la incertesa sobre el paper que pot o haurà de jugar el CERE en un futur, més o menys proper, davant els espectaculars canvis socials que es donen arreu, i en particular a la nostra comarca, des de les primeries del segle XXI, amb l'arribada massiva de gent forana [...]. I no solament això. El missatge que reben les noves generacions orientat a potenciar la globalització fa que alguns, probablement, no tinguin prou clara la importància o la necessitat de mantenir les arrels.

La seua postura sempre és optimista i ho deixa clar quan diu que "el CERE exemplifica prou bé la llum i les ombres de la realitat cultural de la nostra comarca i malgrat els núvols que s'observen a l'horitzó [...] el futur de les entitats és prometedor". I acaba:

Té molt de mèrit, al meu entendre, que una entitat cultural independent, oberta i transparent com la nostra hagi estat capaç de sobreviure durant un quart de segle al bell mig d'un món on, pel que sembla i diuen, tot té un preu. El fet, evident, que al llarg de tots aquests anys s'hagi conservat l'esperit inicial dels pioners que van fundar el CERE és responsabilitat de tots plegats.

Pel que fa a la seua producció escrita, tot i les obligacions institucionals d'aquests anys, el 2003 publica *El Trienni Constitucional al partit de Tortosa (1820-1823). Aproximació històrica*, treball guanyador del XII Premi d'Història Enric Bayerri atorgat per l'Associació Jesús Catalònia el 2001. I el 2006 presenta el llibre *Set anys de guerra civil (Ribera d'Ebre, 1833-1840)*, editat pel CERE com a part de l'atorgament del Premi d'Assaig Artur Bladé i Desumvila per segona vegada l'any 2003. També el 2003 havia rebut la desena Beca Premi d'Investigació Pepita Martí de Duran, atorgada a Tortosa, per l'obra *Tortosa en la guerra dels Set Anys (1833-1840)*, que es publica el 2006.

Els textos introductoris dels seus llibres continuen sent l'espai en què l'autor aprofita per exposar el seu punt de vista d'una manera cada com més diàfana. Així, en les notes preliminars de *Set anys de guerra civil (Ribera d'Ebre, 1833-1840)*, les quals dedica a la memòria de "l'amic, mestre i historiador" Artur Cot, deixa constància que:

La guerra dels Set Anys (1833-1840) o Primera Guerra Carlista és el conflicte armat més llarg de la història contemporània de Catalunya. Acompanya de la mà aquest trist "honor" el fet que es tracta d'una guerra civil [...]. Tot això comporta, entre altres conseqüències, que els efectes humans i econòmics es perllonguin més enllà del mateix conflicte armat i que les rancúnies i enemistats es perpetuïn en el temps.

La seua motivació es fa ben palesa, ja que "un dels objectius que ens ha empès a realitzar aquest estudi és, precisament, fer baixar dels núvols en què alguns l'han situat, aquell període de la història, i forçar-lo a tocar de peus a terra. Per això, hem optat per centrar-nos en aspectes literàriament menys atractius, però històricament més reals". Vol despullar la història de tota mitificació interessada i posar de manifest la fatalitat d'un conflicte que, per no atacar-ne les seues causes reals, es perllonga en el temps malgrat canviï de forma: "Analitzar el grau de suport i d'arrelament del carlisme en aquesta àrea i, per derivació, el grau de suport o de descontentament del govern és una altra de les nostres motivacions, ja que això ens pot ajudar a entendre i a explicar alguns esdeveniments posteriors." L'explicació de l'origen del seu impuls vital no pot ser més clara:

S'amaguen darrere de la nostra argumentació unes altres dues motivacions importants de caire personal. Una, centrada des de fa temps a donar a conèixer la història dels pobles de l'Ebre, sovint ignorada dintre de la història de Catalunya i, l'altra, de caire més afectiu.

De ben segur que aquestes motivacions responen a vivències personals o familiars que han forjat el caràcter d'una generació, i que en Vinaixa ho han fet des de la reflexió per trobar una alternativa millor:

En llegir les pàgines següents hi haurà qui s'adonarà —o en algun cas confirmarà— d'un fet evident i és que pel que fa al comportament humà totes les guerres, i molt particularment les civils, s'assemblen. I, al nostre entendre, això no fa sinó confirmar una lamentable realitat i és que malgrat el pas del temps, les persones continuen actuant de la mateixa manera davant de situacions històriques similars.

El costat humanista de l'autor, el rerefons que apareix sempre que el lector mira una mica més enllà, es fa ben palès:

Convençuts com estem que la història és informació i sense informació no hi ha coneixement i sense coneixement es tendeixen a perpetuar els errors històrics, aquest és el gra de sorra

particular que aportem per demostrar, una vegada més, la inutilitat de la guerra com a solució dels conflictes; ben al contrari, els engreixa i els perpetua en el temps, i d'això en són una bona mostra els esdeveniments posteriors a aquell conflicte armat.

El segon decenni del segle XXI, tranquil només en aparença

El segon decenni del segle XXI transcorre amb una menor càrrega institucional, cosa que li permet concentrar-se en la seua tasca de recerca i divulgació. Però que donin l'aparença de ser uns anys més tranquils, no significa que l'historiador desaparegui de l'esfera pública. Hi continua, tot i que amb una presència més selectiva. Així, després d'un parèntesi llarg publica a la *Miscel·lània* "Ciutadans honrats i cavallers a Tivissa (segles XVII-XIX)" (2015) i "El castell de Móra d'Ebre al segle XIX: protagonisme i decadència" (2017). El mateix succeeix amb la revista *La Rinada* de Móra d'Ebre, on hi trobem "Els ducs de Medinaceli senyors de la vila de Móra (any 1692)" (2016) i "L'advocat de Móra d'Ebre Joan Baptista Serres i *la Pepa*" (2018). En el cas de *L'Aufàbiga* aquest parèntesi és més breu. Hi apareixen "Ermites de Benissanet: una història de llums i ombres" (2013), "La festa de Sant Joan i la jota de Benissanet l'any 1870" (2014) i "Els inicis del Barça, el gimnàs Solé i uns de Benissanet" (2015).

Els actes acadèmics i divulgatius són de nou abundants. El 2011 fa a Vilalba la conferència "Vilalba i les Terres de l'Ebre a la primera meitat del segle XIX" i a Tarragona pronúncia la ponència "La guerra del Francès a les Terres de l'Ebre" a la Universitat Rovira i Virgili. El 2012 a la Fatarella participa a les Jornades d'Història, Paisatge i Patrimoni amb la conferència "La Primera Guerra Carlista a l'Ebre. Antecedents històrics i conflicte armat". El 2013 imparteix a Darmós la conferència "Darmós i la comarca (1800-1850)". L'any següent a Tortosa participa en el Congrés del 200 aniversari de la fi de la guerra del Francès amb la ponència "L'ocupació francesa a les Terres de l'Ebre (1810-1814)", a Tivissa dintre del cicle "Les famílies nobles de la Ribera d'Ebre" hi fa la conferència "Ciutadans honrats i cavallers a Tivissa, segles XVII-XIX" i a Móra la Nova hi presenta el llibre de l'escriptor i periodista Xavier Garcia *Homenots del Sud (tercera sèrie)*.

El 2016 pronúncia la conferència "El castell de Móra d'Ebre al segle XIX: protagonisme i decadència" dintre del cicle Castells i Fortificacions de la Ribera d'Ebre. El 2017, a Avia (Berguedà) presenta la comunicació "El setge carlista de Móra d'Ebre (juliol-agost de 1837)" dins del cinquè Simposi d'Història del Carlisme. I el 2018, realitza una xerrada sobre la Ribera d'Ebre adreçada a alumnes de l'escola Lluís Viñas de Móra d'Ebre.

Els programes de festes continuen sent una cita gairebé anual. No només això, si no que el 2011 és designat Pregoner de les Festes Majors de Sant Jaume i la seua "Salutació del Pregoner" s'incorpora al programa. El 2012, hi torna a participar reprenent la temàtica que hi havia desenvolupat altres anys amb l'article "Patrimoni Humà de Benissanet. Dolors Combalia Ripoll, de cal Cisteller". L'any 2013 amb "I la festa continua". L'any 2014 amb la peça commemorativa "Benissanet l'any 1714". El 2015 "Benissanet: un per a tots, tots per a un". I el 2016 "Sant Jaume de 1916 i l'arribada del progrés". També l'any 2014 fou nomenat pregoner de les festes majors de Sant Roc, de Darmós.

La passa enrere que va fer en la vida institucional un cop abandonà la presidència del CERE li va permetre concentrar-se en la recerca i la publicació. Per aquest motiu, aquests anys són més prolífics que el decenni anterior, sobretot pel que fa a la partici-

pació en obres col·lectives, però també amb la culminació del seu projecte històric més ambiciós fins a dia d'avui.

El 2011 publica “La Junta Corregimental de Tortosa en la guerra del Francès (1808-1810)” dins de l’obra *La guerra del Francès als territoris de parla catalana*. El mateix any i dins del tercer volum de la encara inacabada enciclopèdia de les Terres de l’Ebre, dedicat a la història moderna, es fa càrrec del capítol “La navegació per l’Ebre català a la segona meitat del segle XVIII”. L’any 2013 la URV publica a Tarragona *La guerra del Francès. 200 anys després* amb el seu article “La guerra del Francès a les Terres de l’Ebre”. El 2014 apareix *Ginestar, pàgines d’història* impulsada per l’Ajuntament del municipi i que inclou la col·laboració “Ginestar a la primera guerra carlista (1833-1840)”. I el Centre d’Estudis d’Avià publica el 2017 el llibre *La industrialització al Berguedà i el fenomen carlista*, que inclou “El setge carlista de Móra d’Ebre (juliol-agost de 1837)”.

Finalment, l’any 2018 arriba el colofó a molts anys de feina silent i obstinada amb la publicació per part del CERE del seu llibre cabdal *Pobles i gent de l’Ebre a la Catalunya del segle XVIII (Ribera d’Ebre, 1775-1799)*. El pròleg d’aquest llibre, redactat el 7 de desembre de 2017, és un pas més en l’evolució personal de Vinaixa pel que fa al vessament de la seua part més humana dins la seua obra. Ho confessa ben a l’inici: “És el primer cop que enceto un dels meus escrits airejant, públicament, com ha estat la seua gestació.” Sempre als prolegòmens, per deixar impol·luta la part històrica, però cada cop de manera més desacomplexada: “és en aquestes notes del part l’únic espai que he trobat disponible on poder traure a passejar, amb una certa llibertat, una vella amiga: la memòria personal. Algú pensarà que no n’hi havia cap necessitat, ben cert, però em venia de gust, més cert encara”. Allò que altres haurien fet sense cap escrúpol en un primer llibre, Vinaixa gosa fer-ho passats vint anys i un cop s’ha assegurat que aquest pas no compromet la solvència de la seua obra: “sóc dels que pensen que en parlar d’història no és aconsellable desbocar la imaginació ni, tan sols, treure-la a passejar sense portar-la abans ben subjecta pel ramal”.

L’autor no és aliè al pas del temps i sent la necessitat de fer evident una mínima empremta i el “consola pensar que, com a mínim, hauré deixat estampat en paper i en record viu part del quan, el perquè i el com d’aquest llibre —com si d’unes memòries personals es tractés— abans que el pas del temps comenci a desfullar més records”. I aprofita aquesta oportunitat per deixar clar quins són els seus referents: Artur Bladé, Carmel Biarnés i Artur Cot, la “BBC” de l’Ebre. De la seua lectura i el seu coneixement personal en va extreure grans lliçons:

Com les persones, no és fàcil d’estimar un país o un territori que no es coneix [...]. Cadascun [Bladé, Biarnés i Cot] a la seva manera, tots tres lletraferits m’ensenyaren a mirar l’entorn més proper amb ulls deserts i a cercar les meues raïls afectives amb afany encuriolit.

L’obra publicada el 2018 és un compendi de molts anys de feina i, per aquest motiu, se la pot considerar a dia d’avui la peça cabdal de la seua producció històrica. Vinaixa s’encarrega de deixar constància de l’esforç que hi ha darrere:

Viatges, hores, fitxes i notes; hores, fitxes, notes i viatges a desenes i desenes d’arxius de dintre de Catalunya —amb alguna escapada a l’exterior— es convertí en una rutina que emplenà durant anys part del temps disponible de les vacances professionals. Aleshores, quan encara no s’havien generalitzat els avenços tècnics actuals i el treball de camp només es podia fer als arxius o a les biblioteques especialitzades de manera presencial, el fet de

viure i d'operar des d'un poble (Benissanet) de limitades comunicacions i geogràficament allunyat de ciutats on es conserva rica documentació sobre les nostres terres (Barcelona, Madrid, Saragossa, Tarragona, Tortosa...) obligava a freqüents viatges i haver d'enlairar-me ben d'hora per tal d'aprofitar, al màxim, els comptats dies i hores de recerca. De vegades, recordo haver tornat a casa gairebé com havia marxat, però quan hi ha fam de saber fins i tot les engrunes (un nom, un ofici...) es valoren.

No és amb intenció de passar comptes que Vinaixa escriu aquests paràgrafs:

Dono a conèixer tot aquest entorn perquè formava part d'una realitat viscuda, però que ningú hi busqui al darrere ni lamentacions ni retrets. Si alguna cosa deixa ben clar el pas del temps, és que cal aprendre a conviure i a gestionar, i com més aviat millor, algunes de les cartes que l'atzar i les circumstàncies t'adjudiquen. Al cap i a la fi, tot forma part d'una experiència vital pròpia i intransferible.

Ben al contrari, ho fa com a mostra d'agraïment:

Per aquells anys vaig anar descobrint la realitat de molts arxius del país (locals, comarcals, administratius...) i a les persones que tenien encomanada la lloable, i no sempre reconeguda, missió de conservar per l'esdevenidor les nostres petjades. [...] Des d'aquí el meu reconeixement a tots aquells professionals (arxivers...) que orienten i faciliten el treball i la recerca dels investigadors, la gran majoria, alguns dels quals fins i tot més enllà de les obligacions que els són pròpies.

Temps, igualment, de coneixença personal d'un nombre significatiu d'historiadors de camp pel fet que plegats acostumàvem a coincidir als santuaris usuals de peregrinació (els arxius) i habitualment per les mateixes dates (les vacances). Com jo mateix, molts no eren historiadors acadèmics sinó apassionats per la història units per l'afany de conèixer i difondre el passat, cadascú el que li era més afectiu i proper.

Joan Ramon Vinaixa recollint el guardó Sirga d'Or (Móra d'Ebre, 28 de novembre de 2018).

L'objectiu final de *Pobles i gent de l'Ebre a la Catalunya del segle XVIII (Ribera d'Ebre, 1775-1799)* i allò que el converteix en imprescindible no és altre que esmenar la mancança que, segons Vinaixa, afectava algunes obres anteriors seues per motius de caràcter editorial o per la fragmentació temàtica obligada pels mitjans de divulgació al seu abast, així com per altres raons de caràcter personal. En qualsevol cas, “encara quedava molta més informació recollida sobre aquella etapa històrica —especialment pel que fa a aspectes econòmics, administratius i socials— que durant anys restà endormiscada al calaix mentre l'autor coquetejava, en part per airejar-se, amb altres períodes històrics”.

Una faceta menys coneguda de Joan Ramon Vinaixa és la tasca d'assessorament genealògic que ha sorgit de manera natural a partir del coneixement acumulat de dades i fonts de consulta. Així, des del 2008 ha atès variades peticions de caràcter històric o genealògic. I fou precisament d'aquest fil del que va estirar per bastir el parlament d'honor que va pronunciar amb el títol “El paper de l'historiador” en la cerimònia de lliurament a Jordi Duran del Premi d'Assaig Artur Bladé i Desumvila el 18 de novembre de 2017, enmig d'uns dies convulsos a Catalunya.

Mentre preparava aquest discurs va rebre en un mateix dia cinc consultes històriques. Entre les quals, una des de Mèxic i una des de Nova York. L'avinentsa li va servir per fer-nos notar “com de forts són alguns afectes, records i emocions transmesos al llarg dels anys quan dos persones que viuen en un altre continent estan disposades a creuar l'Atlàntic i a recórrer els milers de quilòmetres que ens separen, per conèixer les seues arrels”.

Sense abans disculpar-se “per la immodèstia de posa'm algun cop en primer pla” es va disposar a parlar-nos, com no podia ser d'altra manera, “de passat, d'història i d'historiadors” i a tranquil·litzar-nos pel fet que “només dispo de temps per deixar caure un mullim o, a molt estirar, un ruixat”. La seua glossa va estar dedicada a defensar els atractius de la història des d'un altre angle de visió: “Per això aquesta vegada no us parlaré de la història general que habitualment apareix als llibres escolars o acadèmics sinó d'una altra afectivament més propera i que forma part d'un entorn personal i diari.” Una història que satisfà “la curiositat i l'afany de saber [que] és propi de la condició humana”. En aquest punt calia recordar que “en el seu origen grec, la paraula història significava recerca, esbrinament, indagació”. Així, “al seu pas les persones deixen rastre i els historiadors no fan altra cosa que resseguir, amb més o menys encert o traça, la seua petjada”. A banda d'aquesta habilitat detectivesca, l'historiador ha d'estar preparat, entre altres, per actuar de periodista “en tant que divulga uns fets esdevinguts”, de notari “perquè ha de deixar rigorosa constància oficial d'allò que és verídic” i ha de tenir nocions de psicologia “perquè està obligat a conèixer i a endinsar-se en la condició humana”. La història, doncs, “va més enllà de la cotilla acadèmica en què alguns la situen [...]. Ben al contrari, ens envolta i ens assaona pel sol fet que naltros i el nostre entorn en som hereus directes”.

Vinaixa assegura “que quan un no ha sapigut o no ha pogut conservar la memòria històrica és quan venen els problemes” i declara convençut que “invertir actualment en història, en passat, és invertir en present i en futur” per la “funció social, afectiva i, fins i tot, econòmica que fa, o pot arribar a fer”. Per acabar, se n'alegra de la vitalitat que la recerca històrica viu actualment al nostre entorn i agraeix la tasca dels que ho fan possible: “Tots ells demostren, una vegada més, que els nostres pobles i la nostra gent tenen història —com la té qualsevol altre país, ciutat o poble del món—” i “que aquesta mereix ser coneguda i reconeguda”, tot rescatant-la del “silenci de l'oblit quan no del menyspreament”.

CONCLUSIÓ: 27 DE NOVEMBRE DE 2018, EL RECONeixEMENT

Per acabar aquest intent de recorregut per l'obra i el pensament de Joan R. Vinaixa Miró, ho farem amb la fita d'honor que n'ha estat el desencadenant: el lliurament de la Sirga d'Or. Aquest guardó l'atorga el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre amb caràcter biennal a una persona i a una entitat de relleu que hagin destacat pels seus serveis a la Ribera d'Ebre o pels seus mèrits culturals, artístics o científics. El Consell Comarcal encarrega als socis i les sòcies del CERE l'elecció dels guardonats. Es tracta d'un reconeixement col·lectiu que resulta inapel·lable. De ben segur que no l'han rebut encara tots els que el mereixen, però més segur és encara que tots els que l'han rebut el tenen ben merescut.

En l'acte de lliurament de la Sirga d'Or, que va rebre de mans de la consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Laura Borràs, Joan R. Vinaixa va voler considerar que si els seus antecessors i les seues antecessores havien estat persones apassionades per allò que els va fer mereixedores del premi, el mèrit valorat no podia ser altre que la passió de les persones per fer allò que els agrada. Prenem, doncs, les seues paraules en l'article de presentació de la *Miscel·lània* 18 del CERE per descobrir la seua passió vital:

Al final, allò que compta és mantenir encesa la flama de la cultura —sobretot ara que alguns corrents d'aire tendeixen a esmorteir-la—, perquè, no ho hem d'oblidar, l'aposta per la cultura és també l'aposta per una forma de viure i entendre la vida.

BIBLIOGRAFIA

- VINAIXA MIRÓ, J.R. (1994): *La navegació per l'Ebre català en el darrer quart del segle XVIII (de Riba-roja a Miravet)*, Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix.
- (1998): *La postguerra del Francès i la revolta reialista de 1822 a l'Ebre*, Columna Tresmall, Barcelona.
- (2006): *Set anys de guerra civil (Ribera d'Ebre, 1833-1840)*, Col·lecció Daliner núm. 5, Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix.
- (2007): "Presentació", dins *Miscel·lània del CERE* núm. 18, Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix, p. 5-6.
- (2008): "A cel obert", dins *Miscel·lània del CERE* extra 1, Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix, p. 49-52.
- (2017): *Parlament del Premi d'Assaig Artur Bladé Desumvila 2017*.
- (2018): *Pobles i gent de l'Ebre a la Catalunya del segle XVIII (Ribera d'Ebre, 1775-1799)*, Col·lecció Daliner núm. 16, Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix.
- (2018): *Activitats culturals i pedagògiques de Joan Ramon Vinaixa Miró*.